

Amália Mozsolics, *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte Hajdúböszörmény, Románd und Bükkszentlászló*

Prähistorische Archäologie in Südosteuropa 17, Kiel 2000.

117 stranica, 127 tabli crteža, 2 karte, kronološka tablica.

Primljeno/Received: 2001. 3. 24.

Prihvaćeno/Accepted: 2001. 3. 26.

Nives Majnarić-Pandžić

HR-10000 Zagreb

Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta

Ivana Lučića 3

Amália Mozsolics, neumorni istraživač brončanog doba u Karpatskoj kotlini, autorica velikog broja studija i tri monografije u kojima je sabrala svoje dugogodišnje znanstveno djelovanje, nije nažalost doživjela pojavu ove svoje posljednje knjige o brončanodobnim mađarskim ostavama. Njome je zaokružila i dovršila prikaz neprekinutog razvoja ugarskog brončanog doba, viđenog u bogatim ostavama. Kada su ranih devedesetih godina bili dovršeni katalog i crteži svih tabli nalaza, spremni za tiskanje, autorica je taj još nedovršeni rad povjerila Bernhardu Hänselu sa željom da ga on pripremi za tisak. Kako su to bile godine kušnji i nemira za sve postsocijalističke europske države, odrazilo se to i na sudbinu ove knjige. *Habent sua fata libelli*, a priča o ovoj knjizi je neobična, mogla je za nju biti fatalna. Originali tabli i tekst kataloga bili su, naime, ukradeni u bizarnim okolnostima. Trebalo je uložiti golem napor da se sve nadoknadi i da knjiga-katalog dospije napokon u ruke čitateljima. Čitavih osam godina trajali su nesebični napori nekolicine znanstvenika kako bi posljednje djelo, u međuvremenu preminule autorice (1993.) u što autentičnijem, njezinoj zamisli vjernom obliku postalo dostupno zainteresiranim stručnjacima.. Posebno su se tu založili autoričini suradnici Tibor Kovács i Tibor Kemenczei, dok za akribične pslove konačnog izdavanja zahvalnost dugujemo Emily Schalk.

Izdavač serije monografija o jugoistočnoeuropskoj prapovijesti, B. Hänsel naglašava u predgovoru, kao i E. Schalk u uvodu, da su sačuvali nedirnutim stav Mozsolicseve o definiranju ostave kao cjelovitog "zatvorenog nalaza", gotovo u Monteliusovom smislu, te dalje tumače da horizonti ostava zapravo ovdje

znače vremenske faze, obilježene upotrebom stanovitih karakterističnih oblika bronci. U svojoj posljednjoj knjizi Amália Mozsolics se služi istom metodom definiranja, prikazivanja i interpretacije ostava kao i u tri ranije monografije. Ovim je djelom završen prikaz razvoja čitavog mađarskog brončanog doba, od faze I (Bányabükk), preko II (Kömlöd-Ercsi), III (Hajdúböszörmény, Románd, Bükkszentlászló). Dakle, obuhvaćen je čitav brončanodobni razvoj od kasnog bakrenog do prijalaza kasnog brončanog u starije željezno doba.

Iako je autorica često izjavljivala svoje protivljenje Reineckeovoj osnovnoj kronološkoj podjeli, pa i novijoj modificiranoj, a svojevremeno i Hänselovoj za srednje brončano doba srednjeg Podunavlja, svojom se kronološkom podjelom zapravo, ako malo simplificiramo stvari, sinkronizirala s navedenim sustavima. Doduše, s drugim nazivljem i drugim cezurama te uz davanje značajnog vremenskog prioriteta početku ranog i srednjeg brončanog doba. Ta podudarnost u definiranju "horizontata", tj. faza, dolazi osobito do izražaja u kasnom brončanom dobu, u svescima III i IV, kada je zapravo došlo do okvirnog poklapanja s Müller Karpeovom podjelom: po tri "horizonta" za stariju kulturu polja sa žarama i po tri za mlađu. Horizonti Mozsolicseve odgovaraju podjeli na brončano doba D 1 i 2, te na Ha A 1 i A 2, a najnoviji svezak, koji ovdje prikazujemo, prati podjelu mlađe i završne faze kasnog brončanog doba u smislu podjele na HA B 1, B 2 i B 3. U knjizi K. Vinski-Gasparini iz 1973. godine, gdje je obrađena kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, ta je podjela svedena na samo dvije faze, i to se čini realnim prema slici naših dosadašnjih nalaza.

Podjela Mozsolicseve jasno je predočena na sinkronističkoj tablici na str. 18. Dakako, cezure i vrijeme trajanja pojedinih faza (horizonata) su tema koja ostaje za daljnje proučavanje.

U knjizi su predstavljeni horizonti Hajdúböszörmény s velikim brojem reprezentativnih ostava prostorno koncentriranih na gornje Potisje; znatno manjim brojem nalaza, a i reprezentativnih karakterističnih tipova, predstavljena su dva mlađa horizonta, Románd i Bükkszentlászló. ostave koje njih predstavljaju rasprostranjene su pak na većem mađarskom prostoru nego li je to u slučaju Hajdúböszörménya.

Kataloški dio monografije sadrži osnovne podatke o nalazima, predmetima koje nalaz sadrži, pojedine opaske o nekim od reprezentativnih i kronološki "nosivih" oblika, podatke o mjestu čuvanja i evidenciji nalaza. Pretežu, dakako, ostave, ali je dodano i nešto grobnih i pojedinačnih nalaza.

Trajnu vrijednost ovog izdanja znači 127 tabli iscrtanog materijala po cjelinama. Za njih se, nakon krađe i nestanka originalnih crteža, moralo uložiti mnogo truda za rekonstrukciju, ponovno crtanje, ujednačavanje i grupiranje. Iako često nedostaju

potrebni profili predmeta, a postoje i stanoviti problemi s određivanjem dimenzija, table su dragocjeni dio knjige koji će svakako biti neophodan istraživačima završnog brončanog doba u Karpatskoj kotlini jer su do sada neke od važnih ostava bile samo parcijalno objavljene.

I popis literature koncipiran je na način da se uklapa u tekst A. Mozsolics, a izostavljeni su neki od radova objavljenih u posljednjem desetljeću. Taj su dio rada obavili mađarski kolege Kovács i Kemenczei. Knjiga je opremljena i sažecima na francuskom, engleskom i mađarskom jeziku. Svakako treba istaknuti kolegijalnosti i prijateljstvo svih suradnika na objavljivanju ovog zavještaja A. Mozsolics koji je bio preuzet kao torzo, a povrh toga je doživio zlosretne prilike – krađu i definitivni nestanak originalnog teksta i crteža. Sve je ipak nesebičnim zauzimanjem onih, od izdavača nadalje, kojima je pravi interes proučavanje europskog brončanog doba nadoknađeno u najvećoj mogućoj mjeri, opremljeno i dano na korištenje.

A. Mozsolics je opet sa svoje strane neumornim doživotnim radom neosporno zavrijedila svu brigu, trud i zauzetost kolega zaslužnih za objavu ove knjige.